

A bronze sculpture depicting a woman in a shawl embracing a man. The woman is on the left, her face obscured by the shawl. The man is on the right, shirtless, with his head bowed. The sculpture is set against a background of trees and foliage. The text "Pierwsze Polskie Lekarki" is overlaid in white, italicized font at the bottom of the image.

*Pierwsze
Polskie Lekarki*

Pierwsze Polskie Lekarki

Bożena Ćwikła

pediatra specjalista psychiatra dzieci i młodzieży

1.1. Cele ogólne i szczegółowe zajęć

1.2. Wstęp

1.3. Załącznik nr 1

*Biogramy, postaci
omawianych w trakcie lekcji*

1.1. Cele ogólne i szczegółowe zajęć

ADRESAT ZAJĘĆ:

Uczniowie szkoły podstawowej z klas VII–VIII
i I–II klas szkół ponadpodstawowych

CEL OGÓLNY:

Przybliżenie historii kobiet,
pionierek w zawodzie lekarza

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- Prezentacja postaci kobiet związanych z medycyną i ich pionierskiej roli.
- Pokazanie trudności i różnych dróg, którymi dążyły do celu jakim było zajmowanie się zawodami medycznymi.

METODY I FORMY PRACY:

Pogadanka i rozmowa oraz opowieść o postaciach pochowanych na Powązkach i ich życiorysach na tle wydarzeń historycznych i przemian w technice i wojskowej.

SŁOWA KLUCZOWE

medycyna, lekarki, kariera

1.2. Wstęp

W dzisiejszych czasach trudno sobie wyobrazić, że jeszcze tak niedawno – koniec XIX wieku – lekarzem mógł być tylko mężczyzna.

Przez szereg stuleci w obowiązku kobiety, wpisana była opieka nad dziećmi i innymi członkami rodziny, prowadzenie gospodarstwa domowego, a nie gruntowne wykształcenie czy tym bardziej praca zawodowa. „Baba położnicza” to był szczyt możliwości zawodowych kobiety przez stulecia.

Zdarzały się jednak wyjątki jak Magdalena Bendzińska, która już w XVII wieku dokonywała chirurgicznych zabiegów czy Regina Pilsztynowa znana okulistka w Europie i Azji.

Magdalena poślubiła cyrulika Wincentego Bendzińskiego i zamieszkała z nim w Wieliczce przy kopalni soli. Niestety jej mąż szybko zmarł. Dzięki temu, że pomagała mu w pracy wiele nauczyła się i mogła uzyskać przywilej królewski, od Augusta II Mocnego, do prowadzenia zawodu medyka i prowadzić jego praktykę z bardzo dobrym skutkiem.

W Wieliczce otwarto komorę solną jej imienia i wmontowano w ścianę tablicę pamiątkową. Także lekarkom za wybitne zasługi w medycynie nadawany jest medal im Magdaleny Bendzińskiej.

Doktor Pilsztynowa bo nazywała siebie „doktorką” pisała pamiętniki, była żoną Halpira lekarza okulisty i jest chyba najbarwniejszą postacią spośród prekursorok medycyny. Leczyła bez dyplomu kobiety, dzieci a także i mężczyzn w Stambule, Sofii, Petersburgu, Przemyślu i Wiedniu. Także po śmierci męża przejęła jego praktykę. Wykupiła z niewoli swojego drugiego męża Pilsztyna ale i ten związek nie przetrwał. Jej działalność medyczna była bardzo bogata i owocna medycznie i finansowo. Była przedsiębiorcza, już za życia owiana legendą. Niestety nie wiadomo, gdzie zmarła, być może w Turcji, bo tam czuła się najlepiej.

Długo odmawiano kobietom prawa wykonywania zawodu i długa była droga, aby uznano je za pełnoprawne i równe mężczyznom lekarki. Dopiero wiek XIX umożliwił wstęp kobietom na studia medyczne. Nazywano je medycynierki, medyczki umniejszając ich umiejętności i podważając kompetencje.

Polskie prekursorki medycyny – Anna Tomaszewicz-Dobrska, Teresa Ciszkiwiczowa, , Justyna Budzińska Tylicka, Teodora Krajewska, Bronisława Dłuska musiały studiować za granicą. Swoją odwagą i siłą w walce o prawo kobiet do pracy w zawodzie lekarza udowodniły, że jest to możliwe i konieczne. Początkowo pracowały jako lekarki kobiet, dzieci by po II wojnie światowej wkroczyć we wszystkie dyscypliny medyczne.

1.3. Załącznik nr 1

Biogramy, postaci omawianych w trakcie lekcji

ANNA TOMASZEWICZ-DOBRSKA

(kwatery 178 rzęd 5 miejsca 28/29,
urodzona 13 kwietnia 1854, zmarła 12 czerwca 1918)

Polska lekarka chorób kobiecych, pediatra, pierwsza kobieta z dyplomem lekarskim, która praktykowała na ziemiach polskich.

Tak bardzo chciała studiować medycynę, że głodówką zmusiła rodziców, aby wyrazili zgodę. W wieku 17 lat wyjechała na studia medyczne do Zurychu, które ukończyła 6 lat później. Na piątym roku otrzymała asystenturę u neurologa i psychiatry Eduarda Hitziga w Klinice Psychiatrii Uniwersytetu Zuryskiego. W 1877 roku napisała pracę doktorską. Studia uzupełniała w Wiedniu i Berlinie. Zdolna, ambitna, pracowita odrzuca propozycje swoich profesorów i praktykę w Japonii.

Chce wrócić do Polski i wraca, ale tu spotyka ją wielkie rozczarowanie. Ze względu na płeć nie może nostryfikować dyplomu, jej aplikacja do Warszawskiego Towarzystwa Lekarskiego zostaje odrzucona jedenaście głosów za, dziewiętnaście przeciw, mimo pozytywnej akceptacji prezesa Towarzystwa prof. Henryka Hoyera.

W publicznej debacie ma poparcie min. Bolestawa Prusa, ale to także nie daje szans na praktykę lekarską w Warszawie. Decyduje się na wyjazd do Petersburga, aby tam nostryfikować dyplom. Udaje się tego dokonać przypadkiem po pracy w haremie u zaprzyjaźnionego z carem sułtana jako lekarki – kobiety, znającej język niemiecki, angielski i francuski.

W ówczesnej Rosji nie znaleziono kobiety z takimi kwalifikacjami jakimi posiadała dr Anna. Gdy sułtan ze swoim haremem wraca po 6 miesiącach do domu ona wraca do Warszawy z nostryfikowanym dyplomem. Ale nadal napotyka problemy, bo „kobieta nie może być dobrym lekarzem, gdyż... nie ma brody”, mimo to pracą i swoim uporem walczy z antykobiecymi przesądami lub jak nazwalibyśmy dzisiaj hejtem.

W 1880 roku wraca do Warszawy otwiera prywatną praktykę początkowo charytatywną, bierze ślub z Dr. Konradem Dobrskim laryngologiem, przyjacielem Henryka Sienkiewicza. Dopiero wybuch epidemii gorączki położniczej daje jej szansę pracy w dzisiejszym Szpitalu Świętej Zofii. Propagowanie higieny przynosi realne sukcesy, zmniejsza umieralność kobiet i noworodków przy porodzie. Jako pierwsza w Warszawie wykonała cięcie cesarskie w 1896 roku, współtworzy fundację Kropla Mleka, popularyzuje karmienie piersią, opiekuje się szwalnią. Także działa w Towarzystwie Kultury Polskiej, publicznie mówi o prawach kobiet, działa w organizacjach kobiecych. Umiera 12 czerwca 1918 roku.

Część swojego majątku przeznaczyła na warszawską fundację Kropla Mleka.

TERESA CISZKIEWICZOWA

(kwatery 28 wprost, rząd 2, miejsce 9,
urodzona 1848, zm. 21 kwietnia 1921)

Polska lekarka, działaczka oświatowa polityczna i kobieca. Urodziła się w majątku rodzinnym w ziemi kowieńskiej. Naukę początkowo pobierała w domu rodzicielskim.

Jako 15-latką brała udział w Powstaniu Styczniowym – dowoziła broń, korespondencję, żywność do oddziałów powstańczych.

Wykształcenie średnie zdobyła w Rydze.

Wbrew woli rodziców w 1873 rozpoczęła studia medyczne w Bernie w Szwajcarii i tam po otrzymaniu dyplomu lekarskiego w 1879 pracowała jako asystentka w katedrze chemii fizjologicznej przez 4 lata.

W 1883 wraca do Warszawy, gdzie prowadzi praktykę ginekologiczną.

Ponieważ nie zgodziła się nostryfikować dyplomu w języku rosyjskim, nie jest wymieniana jako pierwsza kobieta lekarz w Polsce.

Ślub wzięła z kuzynem, architektem Alfredem Ciszkiewiczem.

Podczas studiów w Szwajcarii należała do Ligi Polskiej a potem Ligi Narodowej.

Pionierka ruchu emancypacyjnego w Polsce min w Kole Kobiet Korony i Litwy, towarzystwie Oświaty Narodowej, Polskiej Macierzy Szkolnej.

Współzałożycielka i działaczka Ligi Kobiet Polskich Pogotowia Wojennego.

Podczas I wojny światowej działała na rzecz Legionów Polskich.

Zmarła w wieku 73/74 lat w Warszawie.

Pośmiertnie odznaczona Krzyżem Niepodległości w 1934r

BRONISŁAWA DŁUSKA

(kwatery 164 rząd 3 miejsca 20,21,
urodzona 28 marca 1865 zmarła 15 kwietnia 1939)

Pierwsza polska ginekolog, działaczka społeczna, niepodległościowa i kobieca.

Była starszą siostrą Marii Skłodowskiej-Curie. Dzięki układowi pomiędzy siostrami ukończyła medycynę na paryskiej Sorbonie, ponieważ ojca nie było stać na kształcenie córek. Maria pracowała jako guwernantka i wysyłała pieniądze Bronisławie, która następnie zaprosiła późniejszą noblistkę do Paryża i pomogła jej w studiowaniu. Starszy brat Józef był także znanym lekarzem w Warszawie.

Jako żona Kazimierza Dłuskiego także lekarza – pulmonologa rozpoczęła pracę w Paryżu, gdzie otworzyła jeden z pierwszych gabinetów prywatnych. Razem z mężem prowadziła otwarty dom, w którym bywali m.in. Ignacy Mościcki, Józef Piłsudski, Ignacy Paderewski.

W 1902 roku wracając do ojczyzny, do Zakopanego, gdzie stworzyli sanatorium przeciwgruźlicze, które finansowo wspomogła Maria po otrzymaniu Nagrody Nobla.

Jako pierwsza kobieta nostryfikowała dyplom na Uniwersytecie Jagiellońskim. Inicjatorka budowy Muzeum Tatrzańskiego.

Działała w zakopiańskim kole Ligi Kobiet Galicji i Śląska, pomagała w założeniu i prowadziła ochronki dla dzieci legionistów w Zakopanem i Rabce.

Jedyna córka Helena była znaną taterniczką.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości państwo Dłuscy wrócili do Warszawy, gdzie w drugiej połowie lat 20-tych XX wieku otworzyli prewentorium przeciwgruźlicze w Aninie.

Po śmierci męża i zamknięciu prewentorium w 1930 roku na prośbę siostry Marii doktor Dłuska zaangażowała się w budowę i otwarcie Instytutu Radowego w Warszawie przy ulicy Wawelskiej /dzisiaj Instytut Onkologii/, którego była pierwszym dyrektorem. Także była bardzo zaangażowana w pozyskanie funduszy na budowę Instytutu – pocztówki z odezwą noblistki przyniosły dochód dwa miliony złotych.

Do śmierci w 1939 roku wspierała działalność Towarzystwa Instytutu Radowego.

Odnaczona Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi dwukrotnie oraz Medalem Niepodległości

TEODORA KRAJEWSKA

(kwatery 175-rząd 2 miejsce 2,
urodzona w 1854 zmarła 5 września 1935)

Polska lekarka i nauczycielka.

Rówieśniczka doktor Anny Dobrskiej jednakże karierę lekarską rozpoczęła nieco później. Tonka bo tak nazywana w domu miała zaplanowaną karierę nauczycielki jako jedna z ośmiu siostr Kosmowskich. Ada została aktorką, Zofia dentystką, Janina farmaceutką. Rodzina Kosmowskich przyjaźniła się z rodziną Skłodowskich więc prawdopodobnie miała kontakty z późniejszą, także lekarką Bronisławą Skłodowską- Dłuską.

Uczyła arytmetyki w gimnazjum, pisała powieści, wiersze, recenzje literackie oraz tłumaczenia.

Wyszła za mąż za Ignacego Krajewskiego filologa klasycznego, który przyjaźnił się z Bolesławem Prusem, jednak mąż zmarł po 4 latach małżeństwa. Ponieważ prowadzili otwarty dom z zainteresowaniem śledziła losy dr Dobrskiej i Ciszewiczowej. Być może było to powodem decyzji o studiach w Genewie. Studiowała fizykę, fizjologię, a ostatecznie już jako trzydziestolatka – medycynę. Była pierwszą kobietą w historii tego uniwersytetu.

W Polsce nie nostryfikowano jej dyplomu więc wybrała ofertę pracy w Bośni i Hercegowinie odpowiadając na ogłoszenie władz Austro- Węgier. Pracowała w Tuzli, Sarajewie, walczyła z epidemią cholery, ospy, trądu, syfilisem, szczepiła muzułmanki przeciwko ospie, propagowała higienę. Zawsze wozila ze sobą mydło i ręcznik.

Szczególnie zainteresowała ją osteomalacja u muzułmanek co opisała i wskazała możliwe przyczyny.

Z powodu problemów zdrowotnych na krótko wraca do Polski by znowu wrócić do Sarajewa i przebywa tam, gdy zamordowano arcyksięcia Franciszka Ferdynanda i wybuchła I wojna światowa. Przebywa także blisko frontu i zmaga się z wojennymi epidemiami.

Po odzyskaniu niepodległości chciała wrócić do ojczyzny, ale nie było dla niej pracy w Warszawie. Do emerytury pracuje w Sarajewie mimo problemów ze wzrokiem.

Wraca do Warszawy w 1927 roku, zajmuje się tłumaczeniami z języków południowosłowiańskich oraz działalnością w Towarzystwie Polsko-Jugosłowiańskim. Żyła skromnie, z ukochanym kotem, osamotniona i zapomniana. W Sarajewie nadal żywa jest pamięć o Doktoricy z Polski.

Zmarła w wieku 81 lat.

JUSTYNA BUDZIŃSKA-TYLICKA

(kwatery 183-rząd 6 miejsce 2,
urodzona 12 września 1867,
zmarła 8 kwietnia 1936 roku)

Lekarka, działaczka feministyczna, społeczna, polityczna.

Pochodziła z wielodzietnej, patriotycznej rodziny lekarza weterynarii. Marzenia o studiach medycznych musi jednak realizować sama, ponieważ ojciec wcześniej umiera. Przez 5 lat pracuje jako guwernantka by zebrać fundusze na wyjazd do Paryża. Na studiach organizuje spółdzielnie studenckie, których członkowie wspomagają się wzajemnie finansowo. Na czwartym roku bierze ślub ze Stanisławem Tylickim, na świat przychodzi ich syn Stanisław. Niestety w czasie pandemii hiszpanki ukochany Staś w wieku 23 lat umiera. Jego żona w późniejszym czasie poślubi Stefana Starzyńskiego prezydenta Warszawy.

Już na studiach Budzińska-Tylicka wciąga się w działalność socjalistyczno-patriotyczną.

Studia kończy w 1899 roku. Początkowo otwiera praktykę w małym miasteczku pod Paryżem. Prowadzą z mężem otwarty dom, działa społecznie, walczy z alkoholizmem, naucza o higienie.

Po powrocie do Polski początkowo mieszkają w Krakowie następnie w Warszawie, gdzie nostryfikuje dyplom i pracuje w szpitalu Świętego Ducha- zajmuje się chorobami gardła i wewnętrznymi.

Podczas I wojny światowej organizowała kursy pierwszej pomocy prowadziła szpital polowy także kierowała szpitalem zakaźnym wojskowym w Pułtusku. Po zakończeniu wojny prowadziła własną praktykę lekarską w Warszawie specjalizując się w chorobach układu oddechowego.

Była pionierką w propagowaniu higieny i zdrowia kobiecego. Założyła Zrzeszenie Lekarek Polskich.

Uczy higieny, propaguje zdrowy styl życia i dietę, pisze poradniki, jest prezeską Warszawskiego Klubu Wioślarek.

Jednocześnie aktywna feministka, walczy z sukcesem o prawa wyborcze kobiet, które Polki jako jedne z pierwszych uzyskują.

Aktywna w kraju i za granicą - Genewa, Praga, Rzym, Waszyngton, Wiedeń, Innsbruck, Dublin.

Za działalność polityczną po zamachu majowym i rozwiązaniu sejmu trafia na rok do więzienia. Po jego opuszczeniu razem z Tadeuszem Boyem-Żeleńskim i Ireną Krzywicką działa w Poradni Świadomego Macierzyństwa.

Całe życie postępową, odważną, wierną swoim poglądom.

